

news letter

Václav Klaus:
Makroekonomické
dilema dnešní
Evropy a Ameriky

Jiří Payne: Co udělat
místo zdravotnické
nereformy

Ladislav Henek:
Hypertrofie zákonů
je nebezpečná

Robert Holman:
Nobelova cena za
ekonomii za rok 2011

Pavel Hasenkopf:
Recenze -
Zdeněk Koudelka:
Prezident republiky

Makroekonomické dilema dnešní Evropy a Ameriky*

Václav Klaus

Děkuji za pozvání k diskusi na toto zajímavé a v dnešní době vysoce aktuální téma. Vzpomínám si, že jsme se zde před rokem při stejné příležitosti poměrně obsírně a navíc přiměřeně kriticky věnovali tématu příbuznému

- euru. Dnes bychom o stejném tématu mohli mluvit znovu, neboť situace je stejná, nebo spíše horší. V Evropě se - přes horečně probíhající summity politiků - v důležitých věcech za uplynulý rok nezměnilo vůbec nic. Krize

eurozóny pokračuje, a nejsmutnější je to, že si rozhodující evropští hráči stále ještě myslí, že vznik eura byla dobrá myšlenka, kterou pouze někdo pokazil.

Ztroskotání eura

Je evidentní, že to dobrá myšlenka nebyla a že ztroskotat musela. V posledních týdnech opakovaně - a zcela souhlasně - cituji větu z nedávného článku bývalého britského ministra financí Nigela Lawsons, že „rozhodnutí

Nová kniha Václava Klause „Evropská integrace bez iluzí“

Nakladatelství **Euromedia** připravuje knihu **Václava Klause „Evropská integrace bez iluzí“** (2011).

Kniha je pokusem podívat se v dnešní neklidné situaci na Evropu bez různých brýlí, bez iluzí, přísným a nemilosrdným pohledem, který však není osobním útokem na konkrétní politiky, ale pohledem na systém, který se v posledním půlstoletí v Evropě vytvořil, na systém, který bývalý předseda Evropské komise Romano Prodi přirovnal k jízdě na kole - musí se stále šlapat, aby člověk nespádl.

Vypadá to však tak, že se kolo přesunulo ze silnice do fitness centra, stojí na válcích, cyklista, nástupce Romana Prodiho, šlape ze všech sil, stále rychlejším tempem, ale realita je někde úplně jinde. Realita se

pohybuje, ale kolo - politiky a evropské instituce - stojí na místě a tolik potřebná reakce na pohyb reality se nekoná.

Autor knihy se nejprve zabývá stručným náčrtem více než půl století trvající historie evropské integrace, popisuje dnešní situaci,

kteřou považuje za nestabilní (a proto neudržitelný) mezistav, snaží se na pravou míru uvést reálně možné přínosy integrace kontinentu ve striktně ekonomickém smyslu (na rozdíl od „přínosů“ propagandisticky vyhlašovaných), pokouší se vysvětlit tragický omyl zakladatelů projektu evropské integrace, když viděli ve státních útvarech v Evropě zlo a v kontinentální integraci dobro.

Východisko vidí v hluboké změně, jak jsme u nás na počátku 90. let radši říkali, v transformaci jak evropského sociálně-ekonomického systému, tak evropského integračního modelu. Navrhuje návrat od výletu k ekologicko-sociálně tržní ekonomice zpátky k trhu a od shora dirigované unifikace Evropy k aktivní spolupráci evropských zemí.

Objednávky na: <http://www.euromedia.cz>

o Evropské měnové unii bylo jednou z nejvíce nezodpovědných politických iniciativ poválečného období“ (v článku „We Need a Constitution to Protect Us from a Superstate“, The Times, 5. září, 2011).

Téma fiskální a měnové politiky navržené pro dnešní rozpravu je v mnohém podobné. V loňském roce bylo zřejmé, že se mluví o Evropě. Název dnešní rozpravy nespécifikuje tu část světa, kde neúměrně ekonomickému výkonu rostou veřejné výdaje a kde je monetární expanze používána jako falešný lék proti nikoli monetárně vzniklému problému, proti finanční krizi a ekonomické stagnaci. Přesto je na první pohled evidentní, o jakou část světa jde.

Celého světa se tedy naše diskuse ani letos netýká. Týká se pouze Západu, Evropy a Spojených států amerických. Týká se té části světa, která svou nezodpovědnou politikou v závěru minulého desetiletí dopustila hlubokou finanční a ekonomickou krizi, která v návaznosti na to vyvolala dnešní dluhovou krizi eurozóny a která – jak je vidět – v těchto chvílích směřuje ke krizi další. Řada ekonomických indikátorů ekonomický propad či minimálně zpomalení v budoucnu naznačuje velmi přesvědčivě.

Příčiny těchto problémů nejsou úzce ekonomické a už vůbec ne výlučně finanční či měnové. Západní civilizace v posledních desetiletích udělala osudovou chybu: sama sebe přetvořila v ekonomicko-sociální model, který neklade na první místo ekonomickou výkonnost, od které by se mělo všechno další odvíjet, ale který na první místo klade autonomně se vyvíjející nároky jednotlivců, různých zájmových a sociálních skupin, ale i celých států. Je to radikální obrácení řazení klíčové sekvence, a v tomto smyslu je to podobné komunismu.

* Veřejná vědecká rozprava na téma „Kdo může za růst veřejných výdajů v posledních desetiletích a je monetární expanze vhodným lékem?“ na Národohospodářské fakultě VŠE, Praha, 9. listopadu 2011.

Rozhodující začalo být slovo nároky a jeho odtržení od slova výkon, produkce, nebo s výkonem spojené příjmy. Neadekvátní růst veřejných výdajů, ke kterému v mnoha zemích západního světa v poslední době dochází, není způsoben ničím jiným, než možností tyto dvě věci oddělit. V soukromé sféře je toto oddělení technicky možné díky existenci bankovního úvěru a není sebensších pohybů o tom, že bylo lehkomyšlné poskytování bankovních úvěrů (a všech na ně navázaných finančních instrumentů) jednou z klíčových příčin vzniku nedávné hluboké finanční krize. Ve sféře veřejné je toto oddělení možné díky existenci států a jejich specifické rozpočtové politiky, kdy u států chybí – nikoli dlouhodobě, ale v kratším časovém období – „tvrdé rozpočtové omezení“. Vznik dluhové krize států je dán možností krátkodobě nevyrovnávat státní rozpočet. Nic více a nic méně v tom skryto není.

Růst veřejných výdajů

Růst veřejných výdajů, rychlejší než růst příjmů institucí tyto výdaje realizujících, je – jak dobře víme – ekonomicky možný do té doby, dokud je někdo dluh státu, vyjádřený ve státních dluhopisech, ochoten kupovat. To platilo celá staletí, a proto se také celá staletí opakovaly a opakují bankroty států. Co je nového právě v dnešní době? Jako nové vidím čtyři věci.

Míra nárokovosti a pocit možnosti nevázat nároky na to, zda na tyto nároky máme, dosáhla v dnešní západní společnosti mimořádného rozměru, historicky – mimo období válek či jiných mimořádných situací – neznámého. Nemá to jen bezprostřední ekonomicko-sociální příčiny, je to odraz celkového posunu základního paradigmatu uvažování západní společnosti. To by však bylo téma na samostatnou rozpravu.

Západní společnost se po několika desetiletích opět navíc vrátila k bezmezné víře v keynesiánskou doktrínu, která deficity státních rozpočtů obhajuje a ospravedlňuje a která navíc věří v jejich

produktivní účinek. Kdybych teď byl na filozofické fakultě některé z našich univerzit, pokoušel bych se nesmyslnost této doktríny studentům vysvětlit. Doufám, že to na pražské Vysoké škole ekonomické, tím spíše na této fakultě, není třeba.

Specifickým fenoménem posledního desetiletí v Evropě byl zrod Evropské měnové unie, která do sebe posbírala ekonomicky velmi různorodé země, země s odlišným fiskálním chováním, země s odlišným sklonem k inflaci, se sklonem k odlišnému vývoji exportních a importních toků, s velmi se lišícím sklonem k úsporám a investicím a která tyto země zbavila klíčové ekonomické veličiny, kterou je nejvýznamnější ze všech cen – měnový kurs. Tyto země jednotným měnovým kursem ztratily potřebné signály o sobě samých. A nejen to. I vnější svět na ně začal nahlížet – což bylo jeho tragickým omylem – jako na země stejné a výsledkem bylo, že se mohly – neúnosně dlouhou dobu – v podstatě beztrestně zadlužovat. A řada z nich se také neúnosně dlouhou dobu zadlužovala. Proto dnešní dluhová krize.

Měnová expanze

Monetární expanze není, ač si to extrémní keynesiánci typu Paula Krugmana a Josepha Stiglitze snad skutečně myslí (ač ani tomu já nevěřím, protože tak hloupí nejsou), ani cestou z ekonomické recese, ale už vůbec není cestou z dluhové krize evropských států a USA. Monetární ex-

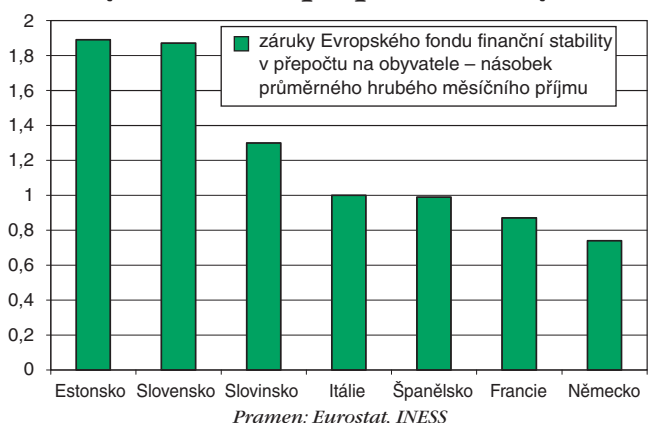
panze může ovlivnit jen monetární veličiny, může vyvolat inflaci a ta může smazat dluhy. Monetární expanze nemůže smazat dluhy bez vyvolání inflace.

Abych se vrátil k názvu naší rozpravy, zcela nesmyslně rychlý růst veřejných výdajů posledního desetiletí není v Evropě odstranitelný „polepšením“ chováním evropských ministrů financí či evropských vlád. Jedná se o důsledek *fundamentálního systémového defektu*, který je produktem omylu Evropy, a to jak co se týče modelu evropského integračního procesu, tak co se týče modelu evropského ekonomicko-sociálního uspořádání. Odstranění tohoto systémového efektu není v moci rozhodnutí toho či onoho evropského summitu. Jde o věci daleko hlubší. Tento problém nemá jednorázové řešení. Vyžaduje řešení systémového typu a to se nedá docílit sebelepší dohodou Angely Merkelové s Nicolasem Sarkozym, kteří navíc od samotného počátku jdou zcela špatným směrem.

Už teď je cena chybného systémového uspořádání Evropy obrovská. Varovně je to, že tato cena bude – nedojde-li k transformaci, blízké svým rozsahem a hloubkou naší transformaci po pádu komunismu – nikoli lineárně, ale exponenciálně narůstat. Buď bude v Evropě taková transformace rychle provedena, nebo se Evropa stane periferií dynamicky se pohybujícího zbytku světa. ■

LISTOPADOVÝ GRAF CEPU

Záruky eurovalu v přepočtu na obyvatele

Co udělat místo zdravotnické nereformy

Jiří Payne

poradce prezidenta republiky

Sám ministr Leoš Heger nedávno upřímně přiznal: „Osobně jsem k názvu zdravotní reforma spíše skeptický. Domnívám se, že zdravotnictví spíše potřebuje tisíce drobných změn a úprav, než jednu konkrétní reformu.“ To je zcela mylný názor, zdravotnictví potřebuje zásadní systémovou změnu!

Ministr sám přiznává, že žádnou reformu nenavrhuje, že jen upravuje parametry stávajícího systému. Zoufale se snaží zazáplatovat nejhorskou díru ve zdravotnictví, vybrat nějakým způsobem více peněz od pacientů. Mzdový tlak nespokojených lékařů a dalšího personálu však nezadržitelně roste. Systémový deficit však nemá banální řešení. Zavádění změn sice může krátkodobě systémový problém zamaskovat, ale krize se dál prohlubuje.

Standard a nadstandard

1. Zatímco ministr Julínek se pokusil omezit spotřebu na straně poptávky poplatkovou regulací (o které víme, že má jen velmi krátkodobý efekt) a takto uspořené peníze mířily do drahých léků a přístrojů, Heger se pokouší regulovat lékaře a zdravotnická zařízení, aby měl více peněz na mzdy. Omezuje poskytování nejnovějších léků, omezuje nákup nových zařízení. Pod tlakem krize chce přibrzdit zavádění špičkových lékařských technologií, kterých podle něj mají české nemocnice již dostatek. S jistotou lze předpovídat, že regulace na straně poskytovatelů za několik roků povede ke zřetelnému poklesu kvality poskytované péče.

2. Pokud jde o pojišťovny, ministr Julínek hodlal regulovat jejich fungování zřízením nového kontrolního úřadu. V socialistickém modelu hospodaření to je samozřejmě logický prvek. Oproti tomu

ministr Heger chce pojišťovny slučovat a dostat jejich rezervní fondy do běžné spotřeby. Úřad ani administrativní omezení však nemohou nahradit normální konkurenční prostředí. Snížení počtu pojišťoven sice přinese úsporu, ale nepříliš významnou. Rezervní fondy, podaří-li se mu to, přinesou pomoc jen jednorázovou.

3. Pojišťovny mají mít údajně větší možnost vybírat si smluvní partnery, nebudou muset uzavírat smlouvy s každým zdravotnickým zařízením či lékařem, který o to projeví zájem. To by byl správný krok, kdyby byl doprovázen svobodnou tvorbou ceny na straně lékaře. V socialistickém modelu regulovaných cen bude zanedlouho nutné vytvořit inspekci, která bude prověřovat důvody, proč nebyla smlouva s nějakým lékařem či zdravotnickým zařízením podepsána. Část konkurenčního boje se bude odehrávat na poli podpisu smlouvy.

4. Rozdělení péče na standard a nejasně definovaný nadstandard je skoro správným krokem, ale těžko se bude prosazovat. Říkám skoro správným, protože dělení podle toho, co je standardní a co je nad, je těžko srozumitelné. Neexistuje žádné kritérium. Je to rozhodnutí čistě politické a proto se pro něj nikdy nemůže najít dostatečná politická shoda. Zřetelně se předpokládá, že oba typy pojištění se v budoucnu více vzdálí.

Pojišťovací vztah

5. V případě Hegerovy reformy jsem velice skeptický k tomu, že by klienti masově chtěli vstupovat do sféry nadstandardního pojištění. Movitější pacienti si raději nechají své peníze s vědomím, že v případě onemocnění stejně bude nutné dát kvalit-

nímu lékaři úplatek nebo si vůbec kvalitní péči obstarat za tržní cenu.

6. Ve skutečnosti by mohlo fungovat rozdělení na péči hrazenou z povinného pojištění a péči individuálně sjednanou. Pro každý z těchto dvou modelů financování totiž platí úplně jiné podmínky.

7. Povinné veřejnoprávní pojištění garantuje stát, takže pro něj stačí jedna pojišťovna. Její úpadek by tak jako tak musel stát pokrýt, takže není žádný důvod, aby existovalo pojišťoven více. Zbytečně by se tím zvyšovala rizika a režijní náklady. V modelu povinného pojištění si lze představit, je-li to nepřekonatelné přání české veřejnosti, kolektivní odpovědnost. V rámci „povinného ručení“ může existovat jakási občanská vzájemnost – nespřímně některými politiky nazývaná solidaritou. Ve veřejnoprávním systému smí stát vybírat příspěvky na povinné pojištění pouze do výše skutečně vynaložených nákladů. Nesmí se vytvářet žádné rezervní fondy – není k tomu žádný důvod. Pokud skončí hospodaření přebytkem, sníží se o to plnění na příští rok, pokud skončí deficitem, musí jej stát uhradit a příští rok jej rozpočítat pojištěncům. Pojištěnci také musí mít právo ovlivňovat, zda daný typ péče chtějí hradit z veřejného pojištění. V okamžiku rozhodování musí vědět, o kolik se kvůli zařazení nové diagnózy či péče platby pojistného zvýší.

8. Oproti tomu v individuálně sjednaném pojištění nemá vzájemné ručení co dělat. Každý si sám sjednává podmínky a také si nese rizika za to, na co se pojistil či nepojistil i rizika spojená s případným úpadkem pojišťovací společnosti. Jedná se o normální pojišťovací vztah. Pojišťovny si proto musejí pro mimořádné situace vytvářet rezervní fondy. Zásadní problém našeho socialistického zdravotnictví spočívá mimo jiné v tom, že oba tyto pojišťovací modely stále mícháme

dohromady. Pojišťovně, která míchá komerční pojištění se solidaritou, nelze věřit. Do budoucna je naprosto nezbytným krokem úplné oddělení veřejnoprávního a komerčního zdravotního pojišťovnictví.

Tržní tvorba cen

9. Zcela nejasné je, proč by se měli lékaři dohadovat s pojišťovnou. Neměli by být závislí na způsobu financování zdravotní péče. Poskytují zdravotní služby a mají dostat okamžitě zapláceno. Pacient si musí být vědom toho, jaké má smlouvy a co může být z pojištění propláceno. Právě proto, že v současném systému není nijak motivován zajímat se o ceny poskytnutých služeb, dochází k plýtvání a tunelování. Samozřejmě nemusí docházet placení na hotovosti (pokladniční systém), lékař na základě dokladu o určitém typu pojištění poskytne péči bez hotovostní platby, protože ví, že platbu bezprostředně provede příslušná pojišťovna.

10. Jak v oblasti veřejnoprávního, tak v oblasti soukromoprávního pojištění zákonitě mohou vznikat spory mezi pacienty a pojišťovnami. K jejich řešení musí existovat pojišťovací soudy, které jsou schopny ve velice krátké době (dvou týdnů) rozhodnout.

11. Zásadním problémem českého zdravotnictví je mechanismus tvorby cen tzv. úhradovou vyhláškou (analogie socialistického plánování), která samozřejmě přináší i plánování množství péče daného druhu. Přestože lékařská péče není zcela tržním artiklem, je možné navrhnout systém založený na tržní tvorbě cen. V systému svobodné tvorby cen by se musela důsledně řešit otázka dohledu nad kvalitou poskytované péče.

12. Jednou z možností je, že by odborný dohled vykonávala profesní samosprávná komora. Znamenalo by to však zcela změnit koncepci komory od současné odbo-

rové podoby směrem k roli odborné. Jinou možností by bylo odebrat komoře přenesenou státní správu a odborný dohled svěřit třeba České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, která je

patrně nejváženější dlouhodobě uznávanou odbornou lékařskou autoritou u nás.

13. Z ustanovení Listiny o právu na zdravotní péči na základě pojištění za podmínek stanovených zákonem

nelze vyvodit závěr, že je možné omezovat práva lékařů. Podle téže Listiny totiž mají právo podnikat a vyvíjet hospodářskou činnost. Chce-li stát regulovat ceny za zdravotní péči, může tak samo-

zřejmě učinit, ale musí pak lékařům doplatit rozdíl mezi regulovanou a tržní cenou. Překvapuje mne, že zatím žádný lékař nepodal ústavní stížnost, soudím, že by měl dobrou naději na úspěch. ■

Hypertrofie zákonů je nebezpečná

Ladislav Henek
spisovatel a publicista

Evropská civilizace, založená na demokratických principech, s ústředními idejemi spravedlnosti a svobody, se hroučí. Desítky let už probíhá jakási Velká právní totalitní revoluce. Revoluce, proměňující prakticky bez povšimnutí veřejnosti a většiny politiků, někdejší demokracie v totalitní státy nového typu.

Před čtyřiceti lety – na počátku sedmdesátých let dvacátého století – varoval před tímto vývojem profesor F. A. Hayek ve svém díle *Právo, zákonodárství a svoboda: „Převládající model liberálních demokratických institucí, ve kterém jeden a týž zastupitelský sbor stanovuje pravidla správného chování a zároveň řídí vládnutí, nezbytně vede k postupné přeměně spontánního řádu svobodné společnosti v totalitní systém provozovaný ve službách nějaké koalice organizovaných zájmů.“* Dnes jsme svědky tragického naplnění Hayekových slov.

Nesrozumitelné zákony

K nejzřetelnějším rysům hluboké degenerace práva patří jeho nesrozumitelnost. Nesrozumitelnost, pocházející z ignorování základního, tisíce let platného požadavku na všechny zákony, že nikdo nesmí být nucen řídit se příkazy nebo zákazy, kterým nerozumí. Zjevná správnost této zásady, vycházející z lidské přirozenosti, je nejpochopitelnější a obecně lidmi dodržována (a to i bez příkazu zákona) v přístupu k dětem. Děti do určitého věku, do své určité mentální vyspělosti,

oprávněně nejsou trestány za porušování pravidel, která nechápou. Tím podstatným není věk dítěte nebo jeho tělesný vzrůst. Podstatná je schopnost a tedy i možnost pochopit, co se po něm žádá, proč by něco dělat mělo a něco jiného by naopak dělat nemělo.

Totéž platí nejen v přístupu k dětem, ale ke všem lidem, po nichž je požadováno podřízení se pravidlům. Arogantní a kruté by bylo například soudit bez tlumočnicka cizince, neovládajícího místní jazyk, neschopného tedy porozumět obvinění. Stejně tak je arogantní a zločinné vynucovat na lidech dodržování zákonů, napsaných tak špatně (právnický je tento lingvistický paskvil nazýván „odborným jazykem“ či „odbornou terminologií“), že mu lidé prostě nerozumí.

Každý zákon, jemuž není schopen porozumět kterýkoli normální člověk, na nějž se zákon vztahuje, je automaticky špatný zákon. A zákonodárce, který lid násilně, pod hrozbou trestu podřizuje takto špatným zákonům, ztrácí oprávnění – pozbývá legitimitu – po lidech žádat, aby se takovými normami řídili. Svobodný člověk není povinen dodržovat nesrozumitelné zákony.

Právní pozitivismus

Právní pozitivisté, dnes už prakticky zcela ovládající právo a jeho tvorbu, jsou strůjci rakovinného bujení zákonů. Jenže přebujelá kvantita zákonů plodí další druh nesrozumitelnosti. I kdyby

byly všechny zákony třeba napsány zcela srozumitelně, už jejich samotné množství by po překročení jisté meze plodilo nesrozumitelnost a rostoucí vzájemné konflikty jednotlivých norem. Domněnka, že je možné vytvořit právní stav, kde by zákony byly vzájemně zcela nekonfliktní, je čiročirou iluzí. Pokud existuje pouze střídmé množství zákonů, podřízených přirozenosti a lidskosti, a za přísného dodržování zásady srozumitelnosti zákonů, může být jejich vzájemná konfliktivita udržena v rozumných mezích. Leč to je vše, čeho je možné dosáhnout.

Právnicki sami dnes přiznávají, že už dávno nemají přehled, kolik norem jsou lidé vlastně nuceni dodržovat. Stovky a tisíce zákonů a paragrafů se bez ustání valí na lidi. Nikdo není schopen je znát, nikdo není schopen je vyjmenovat, a zdá se, že už je nikdo nedokáže dokonce ani spočítat. Jak mají být lidé účastni řízení společnosti, když na to, aby mohli dodržovat pravidla, vnucovaná jim státní mocí, si musí najímat a platit prostředníky (právnický, tedy tlumočnický vůle, příkazů vlády a jejich úřadů, institucí)? Prostředníky, kteří navíc sami nerozumí požadavkům vlády a jejich úřadů a institucí? Prostředníky, kteří se ani nedokážou shodnout na výkladu žádného zákona, což je jen jedním z nejviditelnějších důkazů hluboké degenerace práva.

Je to právní tyranie. Hlavním znakem tyranie či totality není to, že lidem vládne jeden člověk nebo jedna skupina vládců nad smrti. Hlavním znakem totality je skutečnost, že lidé jsou stále více spoutáváni, zbavováni svobody, jejich životy jsou až do podrobností řízeny, di-

rigovány vládní mocí. Že zákony se odchyľují od lidské přirozenosti a justice se namísto korekce lidských chyb stává jen strojem na trestání. V tomto ohledu je lhostejné, zda jsou lidé zbavováni svobody a spravedlnosti jedním doživotním tyranem nebo třemi stovkami tyranů, pravidelně rotujících mezi pozicemi vlády a opozice, za pomoci tisíců tyranů, špatných tlumočnicků vůle vládní moci. Právní pozitivismus a politické iluze ruku v ruce dokázaly to, co staré „ismy“ nedokázaly. Uvrhly lidi do totality, aniž si toho lidé pořádně všimli. Spoutaly lidskou svobodu v mnoha směrech dokonce tak, jak se to ani starým „ismům“ nepodařilo.

Hrozící tyranie

K nejhorším počinům právních pozitivistů a všech novodobých zákoníků je nutné počítat destrukci právních principů, chránících občany před zvlí státní, zvlí policie, zvlí justice, před pomstychtivým povykem ulice a před sociálně inženýrskými experimenty některých intelektuálů. Těmito zásadními principy jsou například *presumpce nevinny*, princip ochrany osoby blízké, princip zákazu uplatnění kolektivní viny a některé další principy.

Princip presumpce nevinny. Základem principu *presumpce nevinny* je povinnost pohlízet na člověka jako na nevinného až do chvíle, kdy je mu *nade vše* pochybnost případně prokázána vina. Dále povinnost státní dokazovat vinu člověku a nepřipustnost nátlaku na obviněného člověka, aby on sám musel dokazovat svou nevinu, neboť v mnoha případech toho nevinný člověk prostě není schopen. Tento princip je u nás i v jiných západních zemích dnes postupně likvidován zejména

na v takzvaných „antidiskriminačních“ normách, nutících člověka dokazovat svou nevinu.

Nejděsivějším pošlapáním presumpce nevinu za posledních sto let byly jednak bolševické „třídní“ postuláty a především nacistické rasové normy. A je až neuvěřitelné, že ani tyto strašné zkušenosti nezastrašují současné ideologům opakovat stejný zločin, zločin zavádění presumpce viny, jen slovně převrácený: namísto „rasových“ norem ho uplatňují v „antirasových“ a „antidiskriminačních“ normách.

Princip ochrany osoby blízké. Podstatou tohoto principu je vědomí, vycházející z nejvyšší lidské přirozenosti, z lásky člověka k člověku, že je nepřijatelné, ba kruté nutit člověka, aby působil újmu svému bližnímu, jehož újmou by pocítoval jako svou vlastní. Takový zákon ničí ty nejcennější lidské vztahy natolik brutálně, že zakladatelé novodobých demokracií ho označili za bez výjimky nepřijatelné ve všech případech, dokonce i v případech podezření ze spáchání těch nejtěžších zločinů. Jedinec, který je vůbec schopen vyslovit, že bez mrknutí oka udá svou matku, svého otce, své dítě, svého partnera nebo kteréhokoli milovaného člověka, aby mu tak vědomě způsobil újmu, je natolik odlidštěný, že by měl být od lidské společnosti odstaven.

Princip ochrany osoby blízké je v současnosti ničen dvěma způsoby. Jednak přímým způsobem, tedy snahou rovnou zrušit tento princip v některých normách – u nás i v jiných zemích zatím zejména v dopravních zákonech. Dalším způsobem jak destruovat princip ochrany osoby blízké je snaha omezovat okruh „osob blízkých“ jen na osoby v přímém příbuzenském poměru. Jenže konkrétní určení, kdo je pro mě milovaným člověkem, koho smím milovat a koho nemiluji, je výsostnou výsadou pouze mě samého a nikoho jiného. Nikdo – a ze všech nejméně stát – mi nesmí určovat, koho smím a koho nesmím milovat, tedy kdo má a kdo nemá být pro mě osobou blízkou.

Princip nepřijatelnosti kolektivní viny. Jedná se o princip, že konkrétní vina za porušení zákona musí být vždy prokázána konkrétnímu člověku a nesmí být nikdy odvozena z předem stanovené potenciální viny jakékoli skupiny lidí, tedy jakéhokoli kolektivu. Kolektivní vinu je možné uplatňovat v zásadě dvojím způsobem. Jednak prohlásit zákonem celý vymezený okruh lidí (kolektiv) za trestně odpovědný a po zjištění porušení zákona potrestat všechny členy skupiny, kolektivitu bez ohledu na to, zda se ti či oni jedinci z kolektivu dopustili nezákonného jednání.

Dalším způsobem uplatnění kolektivní viny je opět prohlásit za trestně odpovědnou celou skupinu (kolektiv), ale po zjištění porušení zákona nepotrestat všechny členy skupiny (kolektivu), ale v zastoupení skupiny potrestat jen vybrané jedince, kteří jsou předem prohlášeni za odpovědné za celý kolektiv. Také tito jedinci jsou podle principu uplatnění kolektivní viny potrestáni bez ohledu na to, zda se konkrétně oni osobně dopustili nebo nedopustili špatného jednání, dokonce i bez ohledu na to, zda o takovém jednání věděli nebo nevěděli.

Princip kolektivní viny je dnes uplatňován – v různé míře a různými nástroji – zejména v módní „trestní odpovědnosti právnických osob“. Jenže „právnická osoba“ je firma, je to společenství lidí. Oni zakládají, stanovují a tvoří firmu. Není rázitém, kusem papíru, není nějakým abstraktním úředním povolením k něčemu. Vyžaduje velkou míru odlidštění považovat firmu za něco jiného než za skupinu lidí. Trestní odpovědnost právnických osob tedy je pouze pokrytecky zastíracím výrazem pro uplatňování kolektivní viny.

Nesvobodná společnost

Právo se stalo v rukou právních pozitivistů – moderních zákoníků – destruktivním, totalitním nástrojem. Pokud shrneme všechny možné

tresty, uložené státem a jeho orgány v dnešní době, dojdeme k lidsky odpuzivému a pro svobodného člověka zcela nepřijatelnému zjištění: Většina lidí, potrestaných podle zákona, nikomu neublížili, nikomu nezpůsobili žádnou škodu, nic zlého neprovedli. Prostě se jen dopustili jednání, o kterém si kdosi pomyslel, že za určitých okolností by z takového jednání eventuálně někomu třeba mohla vzniknout nějaká újma, škoda. Jednoduše podle mínění nějakého odlidštěného byrokrata, zákonodárce, nebo jiného aktivisty „by se něco mohlo stát“ a tak vytvořil zákon, který ukládá trest za pouhé jednání, a to i v případech, když takovým jednáním není nikomu ublíženo, nikdo není poškozen. Tento právní „mohlobysmus“ patří k nejhorším znakům soudobé společnosti.

Zákonodárství, zákony, tvorba zákonů přestaly plnit svůj smysl. Původním účelem zákona byla snaha zabránit společnosti, aby zničila sebe sama. Jenže zákon se stal z vysněného ochránce společnosti jejím ničitelem. A společnost bude zničena, pokud si toto ničivé působení zákona neuvědomí dostatek lidí, a pokud ho nezastaví. Zastavit ho však mohou jen jedinci, kteří nebudou toužit po společnosti zákona, ale po společnosti spravedlivých lidí. ■

Nobelova cena za přínosy do teorie racionálních očekávání

Robert Holman
profesor Vysoké školy ekonomické

Letošní Nobelova cena za ekonomii, kterou obdrželi Američané Thomas Sargent a Christopher Sims, potvrdila, že centrem ekonomické vědy jsou stále americké univerzity. Za posledních patnáct let putovala tato cena třináctkrát do rukou Američanů. Thomas

Sargent působí na New York University a Christopher Sims na Princeton University. Oba ekonomové, kteří ovšem pracovali na sobě nezávisle, obdrželi Nobelovu cenu za zkoumání příčinných vztahů mezi změnami hospodářské politiky a změnami klí-

čových makroekonomických proměnných (jako je domácí produkt, inflace nebo nezaměstnanost).

Škola racionálních očekávání

Přínosy Sargenta a Sims do ekonomické metodologie a teorie potvrdily význam teorie racionálních očekávání. Zejména o Sargentovi lze říci, že je čelným představitelem *školy racionálních očekávání*, která během sedmdesátých let minulého století způsobila skutečnou revoluci

v ekonomii (mluví se o revoluci racionálních očekávání). Význam racionálních očekávání v soudobé ekonomii je nezpochybnitelný a není velkým překvapením, že tuto skutečnost letos potvrdil i Nobelův výbor. Ostatně podle prognóz ekonomů měl jednu z největších šancí na Nobelovu cenu Robert Barro, další představitel školy racionálních očekávání. Není to překvapením ani ve světle nedávné finanční krize, protože teorie racionálních

očekávání není touto krizí nikterak zpochybněna, spíše naopak.

Podívejme se na historické pozadí vzniku teorie racionálních očekávání. Význam očekávání pro rozhodování lidí a pro vývoj makroekonomických veličin je staršího data. Objevíme jej v britské neoklasické tradici, u Arthura Pigoua a Johna Hickse. John Maynard Keynes věděl, jak střídavě vlny pesimistických a optimistických očekávání mohou vyvolávat vlny hospodářského cyklu. Neexistovala však žádná teorie očekávání, která by uměla vysvětlit systematickosti jejich tvorby.

Taková teorie vznikla až v 70. letech. Jedním z impulzů pro její vznik byla Friedmanova kritika Phillipsovy křivky, založená na adaptivních inflačních očekáváních, kterou Friedman podal ve své slavné *Presidential Address* k Americké ekonomické asociaci v roce 1967. Ani on však nevytvořil teoretický základ pro zformování teorie racionálních očekávání. Ten našli představitelé školy racionálních očekávání (k nejvýznamnějším z nich patří spolu s Robertem Lucasem ml. a Neilem Wallacem také Thomas Sargent) v článku Johna Mutha *Rational Expectations and the Theory of Price Movements* z roku 1961. Muth v tomto článku poprvé formuloval hypotézu racionálních očekávání. Jeho článek však tehdy nezbudil žádnou velkou pozornost a vešel v širokou známost ekonomické veřejnosti teprve na začátku 70. let, kdy na Muthovu hypotézu navázali dva čelní představitelé tehdy se formující školy racionálních očekávání – Robert Lucas ml. (obdržel Nobelovu cenu v roce 1995) a Thomas Sargent. Příčinou jejich zájmu o tuto hypotézu bylo selhání keynesiánské doktríny o agregátní poptávce, demonstrované selháním Phillipsovy křivky, a zájem ekonomů o tzv. přirozenou míru nezaměstnanosti.

Muthova hypotéza racionálních očekávání říká, že lidé systematicky získávají informace o možném budoucím

ekonomickém vývoji, které jsou důležité pro jejich vlastní ekonomická rozhodování. Kdyby se tak nechovali, nemohli by maximalizovat svůj užitek, je tedy v jejich vlastním zájmu vytvářet racionální očekávání. Tato hypotéza znamená, že se lidé nedopouštějí omylů. Říká ale, že případná chybná očekávání jsou rovnoměrně rozložena kolem správného odhadu, a že tedy očekávání lidí jsou v agregátním vyjádření správná. Škola racionálních očekávání vyvrátila keynesiánské představy o nevysvětlitelnosti budoucího ekonomického vývoje, který je hnán nepředvídatelnými očekáváními. Tvorba racionálních očekávání lidí zahrnuje znalost strukturálních charakteristik ekonomiky i hospodářsko-politických záměrů vlád. Teorie racionálních očekávání tak zcela zásadním způsobem změnila podobu makroekonomie i způsoby ekonomického modelování.

Hypotéza o neúčinnosti politiky

Thomas Sargent a Christopher Sims se vedle dalších osobností školy racionálních očekávání zasloužili o upevnění a lepší pochopení předpokladu racionality v ekonomické vědě. Oba se soustředili zejména na výzkum a vysvětlení vztahů mezi hospodářskou politikou a vývojem makroekonomických proměnných. Tyto vztahy nelze pochopit bez teorie racionálních očekávání.

Thomas Sargent spolu s Neilem Wallacem formulovali dnes již slavnou hypotézu a neúčinnosti politiky (policy ineffectiveness hypothesis), která říká, že chce-li stát změnit vývoj makroekonomických proměnných (hospodářský růst, míru nezaměstnanosti) změnou hospodářsko-politických proměnných, jako jsou úroková míra, zdanění nebo vládní výdaje, nemůže se jí to podařit, pokud lidé vědí, jaké konečné důsledky bude taková hospodářská politika nakonec mít. A protože lidé tvoří racionální očekávání, nemůže mít hospodářská politika ani v krátkém období jiné účinky než v období dlouhém.

Tyto poznatky byly v přímém rozporu s keynesiánskou ekonomikou a s keynesiánskou hospodářskou politikou a směřovali logicky k doporučením zcela změnit pojetí a rámec hospodářské politiky jako takové. Namísto politiky ekonomického ladění (fine tuning), která se pod vlivem keynesiánské ekonomie uplatňovala v 50. a 60. letech, měla nastoupit hospodářská politika dlouhodobých, stabilních a veřejnosti dostatečně známých pravidel (policy rules). Jedním z takových pravidel se později stalo inflační cílování centrálních bank.

Iluze státní regulace

Dílo Thomase Sargenta a Christophera Simse odhaluje mnohé důležité vztahy mezi hospodářskou politikou státu a vývojem ekonomických proměnných. Tyto vztahy jsou vysvětleny tvorbou racionálních očekávání, kdy lidé na každou změnu hospodářské politiky, jejíž důsledky jsou předvídatelné, reagují změnou svých očekávání, a tím zároveň negují záměry státu, které byly hospodářskou politikou sledovány. Známé jsou aplikace této teorie na expanzivní měnovou či rozpočtovou politiku, jejímž cílem bylo zvýšit zaměstnanost, avšak výsledkem je pouze zvýšení inflace.

Teorie racionálních očekávání má však mnohem širší záběr a její předpovědi mají takřka obecný charakter. Například když byla v USA zavedena povinnost řidičů mít

v autech bezpečnostní pásy, slibovali si od toho regulátoři snížení počtu smrtelných dopravních nehod. K tomu však nedošlo. Proč? Řidiči změnili svá racionální očekávání – když se cítí bezpečněji, jezdí rychleji a méně opatrně. Nebo si vezměme zadlužování domácností. Dříve lidé špatně spláceli úvěry, proto zákon umožnil exekuce. Ale kupodivu podíl nesplácených úvěrů se příliš nesnížil. Proč? Banky i obchodníci změnili svá racionální očekávání – nyní považují úvěry za méně rizikové, a tak ochotněji a bezstarostněji půjčují. Tyto případy dokazují, že tvůrci hospodářské politiky nikdy nemohou spoléhat na to, že regulace změní chování lidí tak, jak by si přáli.

Dříve byly tyto efekty pouze tušeny, po revoluci racionálních očekávání získaly pevné ukotvení v ekonomické teorii a v ekonomickém modelování. Jaké to má implikace pro současný svět, který prošel finanční krizí a obává se nových finančních otřesů? Laická veřejnost volá po nových regulacích, ekonomové však varují – žádná regulace nezmění chování lidí tak, jak by si regulátoři přáli. Lidé se přizpůsobují změnám v hospodářských politikách velmi rychle, protože dokáží racionálně předvídat jejich konečné důsledky – a ty jsou nepatrné, pokud vůbec nějaké. ■

Předplatné na rok 2012

Předplatné zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného činí 660 Kč.

Studentské předplatné 330 Kč.

Objednáte-li si předplatné na rok 2012 už nyní, obdržíte jako bonus publikace vydané ve zbytku letošního roku.

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

www.cep.in.cz

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Kůrovcová kalamita –
argumenty zastánců zdravého rozumu

Ve středu 12. října 2011 uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Kůrovcová kalamita – argumenty zastánců zdravého rozumu“. Na panelu, který moderoval prezident **Václav Klaus**, vystoupili ministr životního prostředí **Tomáš Chalupa**, ředitel Národního parku Šumava **Jan Stráský**, ekolog a publicista **Ivan Brezina** a **Milan Lstibůrek** z České zemědělské univerzity.

Tomáš Chalupa nastolil filozofické dilema managementu lesů: chránit či nechránit? Kůrovec patří mezi nejvýznamnější evropské hmyzí škůdce. Jeden nezpracovaný strom představuje líheň pro 150–200 tisíc brouků. Líheň z jednoho stromu přináší ohrožení pro dalších 200 stromů. Ministr připomněl vývoj šumavských lesů. Na vyčerpané neúživné půdě byly zakládány nestabilní monokulturní lesy náchylné k živelným kalamitám – ideální podmínky pro kůrovce. Kůrovcová kalamita na Šumavě je jev častý a zvládnutelný. Chalupa už nechce již znovu dopustit situaci, kdy o osudu Šumavy rozhodoval jeden úředník – tak jako tomu bylo v případě rozhodnutí ministra Bursíka po zasažení Šumavy orkámem Kirill. Důsledkem zelené ideologie je Šumava v nebezpečí. Bez dogmat a za pomoci zdravého rozumu chce Chalupa pomoci šumavské přírodě k přirozenosti. Ministr předloží nový zákon o Národním parku Šumava.

Jan Stráský argumentoval, že lesy na Šumavě jsou ve zdrcující většině člověkem přetvořené hospodářské lesy se skladbou dřevin podle lidského rozhodnutí a s nezvratnou podmínkou ochrany lesů před neřízenými zásahy přírody podle nejlepších lesnických zkušeností.

Podle **Stráského** na Šumavě vedeme nikoli boj s kůrovcem, ale s kůrovcovou kalamitou, která reálně ohrožuje nejen prakticky celý prostor Národního parku Šumava, ale i okolní lesy v tuzemsku i v zahraničí. V roce 2010 uschlo na území Národního parku Šumava pod nápoem kůrovce 500 000 smrků a poraženo bylo v obraně před kůrovcem dalších 350 000 smrků. Přepočteno na plochu se dostaneme ke 2000 ha dospělého šumavského lesa, který zmizel v jediném roce. Podle **Stráského** bude nutno inovovat plán obranných opatření proti kůrovcové kalamitě v zájmu jeho cílové účinnosti a znovu zvážit, zda rozsah tzv. bezzásahových území, tj. 26% rozlohy národního parku, umožňuje efektivně kůrovcovou kalamitu zredukovat.

Ivan Brezina ukázal, že na Šumavě dnes je hřbitov mrtvých stromů. Unikátní ekosystémy se pod ničivým vlivem lýkožrouta smrkového nepřírodně rychle rozpadají, čímž je ohrožen samotný smysl existence parku. Někdejší ministr životního prostředí **Martin Bursík** svévolně a protiprávně zakázal odstranit rozsáhlé polomy, vytvořené orkámem **Kyrill**. Kůrovci tak poskytl prostřený stůl v podobě 150 000 umírajících stromů, který zákonitě skončil dnešní kalamitou. Na Šumavě došlo pod záminkou ochrany přírody k vandalskému ničení cenných hodnot. Deskriptivní ekolog se s normativním ekologem shodne jen v tom, že si příroda pomůže. Na rozdíl od ekologů ale ekolog ví, že vznik smíšeného pralesa bude po kůrovcové kalamitě trvat řádově desítky až stovky let. Proto je rozumnější pomoci přírodě postupnými zásahy člověka. Současný ředitel Národního parku Šumava **Jan Stráský** zatím zasahuje

na pouhých 4% rozlohy parku, a to přísně výběrově. Nejde o žádné komerční rabování lesa, ale o chirurgicky čistý řez.

Milan Lstibůrek upozornil, že člověk svou přítomností do přírodních procesů přímo či nepřímo zasahuje a historicky je tato interakce mezi člověkem a lesními dřevinami v podmínkách Evropy významná. V ČR je nemožné najít les, kde by v minulosti nebyla holina nebo nedošlo k nějakému významnějšímu zásahu člověka do populační dynamiky lesních dřevin. Při obrovském množství patogenních organismů a abiotických faktorů, které ohrožují lesní dřeviny, přežije daleko pravděpodobněji porost s vysokou genetickou diverzitou. S ohledem na sníženou vnitrodruhovou diverzitu smrku ztepilého většiny šumavských lesních porostů je vždy stanovování bezzásahového režimu velmi problematické. Ve světové literatuře není žádná zmínka o geneticky-podmíněné rezistenci smrku ztepilého vůči kůrovci. Stanovování bezzásahového režimu pro takového kalamitního škůdce, jako je lýkožrout smrkový, není vědecky odůvodněné. Argumenty, že si smrk sám

pomůže a díky intenzivní selekci se populace posílí a adaptují, jsou v přímém rozporu se základními principy populační genetiky.

V diskusi senátor **Tomáš Jirsa** kritizoval mediální kampaň proti řediteli Národního parku Šumava **Janu Stráskému**. Je ironií osudu, že „ekologická“ sdružení typu **Hnutí Duha** obdržely dotace i od Ministerstva životního prostředí. **Václav Klaus** vzpomněl na svá mladá léta, kdy pomáhal v lese na Šumavě. Poradce a odborný spisovatel v lesnictví **Petr Martan** argumentoval, že kůrovcová kalamita je svým způsobem součástí přirozené dynamiky lesa, i ta má však svou hranici.

Tomáš Chalupa avizoval, že na příspěvky nevládním ekologickým organizacím dohlédne, budou sníženy, někdy úplně zastaveny. **Jan Stráský** vysvětlil, že bezzásahové rezervace nemohou být absolutním cílem, to by vedlo ke zničení Šumavy. **Ivan Brezina** upozornil, že v Bavorském lese je více listnáčů a jsou tam poněkud jiné klimatické podmínky. Podle **Milana Lstibůrka** bychom měli pochopit, co les znamená. Dnes se příroda bez lidského zásahu neobejde. ML

NOVINKA

CEP nabízí sborník č. 93/2011 „11. září 2001 – deset let poté“, do něhož přispěli **Ladislav Jakl, Jan Eichler, Roman Joch, Oldřich Bureš, Petr Robejšek, Benjamin Kuras, Pavel Kohout, Patrick Bernau, Marek Loužek** (editor sborníku), **Petr Vilímek, Miroslav Mareš, Eva Duřpektová, Václav Lavička, Lubomír Heger a Dominik Stroukal**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

130 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.cz

RECENZE – ZDENĚK KOUDELKA: PREZIDENT REPUBLIKY

Pavel Hasenkopf
politický odbor
Kanceláře prezidenta republiky

Kniha Zdeňka Koudelky „Prezident republiky“, kterou v září vydalo nakladatelství Leges, po mnoha letech konečně zaplňuje velkou mezeru v naší odborné státoprávní literatuře. Poslední odborná monografie „Československý prezident republiky“ od Emila Soboty, Jaroslava Vorla, Rudolfa Křováka a Antonína Schenka vyšla v roce 1934 a v hradní Masarykově knihovně ji dnes naše knihovnice hlídají jak oko v hlavě. Přestože se na ni léta prášilo, poté, co jsme se v roce 1989 vrátili k demokracii a v roce 1993 přijetím nové Ústavy i formálně navázali na prvorepublikovou ústavní tradici dělby moci a neodpovědného prezidenta, přestala být relikvií a stala se vyhledávaným pomocníkem. Časem však začalo chybět ucelené zpracování vývoje právě od roku 1993 – a právě to se rozhodl napravit Zdeněk Koudelka.

Solidní analýza

Po několika letech soustředěných, politicky motivovaných a právně zoufale vyargumentovaných útoků snažících se omezit právní postavení prezidenta republiky je Koudelkova kniha příjemnou změnou. Zdeněk Koudelka nepřekrucuje účelově text Ústavy, aby zdůvodnil předem dané závěry. Naopak, text podrobně analyzuje, jednotlivá ustanovení posuzuje ve vzájemném kontextu, nepokouší se překrucovat význam ustanovení tam, kde je zcela zřejmý, a vše dokládá poměrně bohatou historickou kazuistikou i mezinárodním srovnáním.

Přestože autor je bývalým nikoli nevýznamným poslancem ČSSD – byl i kandidátem na ministra spravedlnosti – tuto knihu rozhodně nepsal se stranickými brýle-

mi na očích. Naopak, většinu jeho spolustraníků a příznivců ČSSD, včetně specialistů na ústavní právo, se jeho kniha příliš líbit nebude. Bude se jim s ní však velmi těžce polemizovat, protože Koudelka má své závěry dobře vyargumentované.

Svou knihu autor rozdělil na celkem čtrnáct obsahově vyhraněných, různě dlouhých kapitol. Po zbytečně dlouhém a nevhodně zvoleném mezinárodním srovnáním zatíženém úvodu následuje krátké historické ohlédnutí. Ve třetí kapitole se Koudelka snaží celkově charakterizovat místo prezidenta republiky v našem ústavním systému. Čtvrtá, pátá a šestá kapitola podrobně rozebírají volbu prezidenta republiky, jeho slib a uvedení do funkce a způsoby ukončení funkce.

Pravomoci prezidenta

Jádrem knihy je sedmá kapitola, bezkonkurenčně nejrozsáhlejší a podrobně rozebírající jednotlivé prezidentské pravomoci a názory na jejich výklad. Je rozdělena do sedmi oddílů. První oddíl pojednává o kontrasignaci, jejich formách a povaze. Druhý oddíl o vztahu k zahraničí rozebírá obecně zastupování státu navenek, včetně uznávání cizích států a vlád a vyhlášení války, dále sjednávání a ratifikaci mezinárodních smluv a konečně legační právo prezidenta. Třetí oddíl obsahuje vše, co se týká vztahu prezidenta k Parlamentu (svolávání zasedání, účasti na jednání, vracení zákonů, rozpouštění Sněmovny), čtvrtý vše, co se obecně týká vztahu prezidenta a vlády, tj. jejího ustavení, obměny a účasti prezidenta na její činnosti. Pátý oddíl popisuje vztah prezidenta k ozbrojeným silám, šestý k moci soudní. Sedmý

oddíl shrnuje všechny ostatní pravomoci prezidenta: jmenování bankovní rady České národní banky, jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, jmenování dalších státních funkcionářů, udílení státních vyznamenání apod.

Koudelka má své závěry dobře vyargumentované.

Samostatná osmá kapitola se týká vzácné situace, kdy je prezidentský úřad neobsazen. Naopak devátá kapitola určitě není jen do počtu: týká se odpovědnosti, resp. neodpovědnosti prezidenta republiky, politické i právní, možné soudní kontroly jeho aktů a možnosti soudit prezidenta republiky pro velezradu, tj. impeachmentu. Poslední čtyři kapitoly se věnují imunitě prezidenta republiky, jeho sídlu, tzv. prezidentské standardě a konečně osobnímu zabezpečení a požitkům spojeným s výkonem prezidentské funkce. Poslední kapitola velmi stručně popisuje právní postavení Kanceláře prezidenta republiky a samostatné Vojenské kanceláře prezidenta republiky.

Spor o kontrasignaci

Je logické, že dva právníci se nemohou nikdy shodnout úplně na všem a já nechci zneužívat své pozice recenzenta. S jedním názorem však musím zásadně polemizovat: je jím autorovo tvrzení (kap. 7.1.2.), že kontrasignace má právní, nikoli politický charakter, že ji lze prezidentovi odmítnout pouze z důvodů právních, ale nikoli z důvodů politických. S tak extrémním pojetím zásadně nesouhlasím. Smysl kontrasignace je – a vždy byl či měl být – především politický. Účelem kontrasignace je dát vládě možnost zabránit prezidentu republiky učinit něco navzdory vládě. Naše Ústava preferuje zachování statu quo, záměrně činí složitým prosazování různých změn. Prosadit změnu je vždy obtížnější než jí zabránit – v tom spočívá konzervativní charak-

ter našeho současného ústavního systému.

Ústava chce, aby společenský pokrok byl založen na konsensu, nikoli na potřebě protivníka. Jen tak totiž mohou být dosažené změny také stabilní. Nadto prezident má mít v našem ústavním systému obecně a v rámci svého vztahu k vládě zvláště roli brzdy, nikoli roli motoru společenských změn. On má být tím uvážlivým. Právě proto je celý ústavní systém konstruován tak, aby se vláda v řadě případů neobešla bez prezidentova rozhodnutí, ale současně aby prezident nemohl svá rozhodnutí činit proti vládě. Prezident například má právo zabránit bez dalšího sjednání jakékoli mezinárodní smlouvy tím, že ji prostě nesjedná či neratifikuje, ale současně nemůže žádnou mezinárodní smlouvu sjednat vládě navzdory.

Česká ústava je ústavou dohody a evoluce, nikoli boje a revoluce. Proto považuji tezi, že předseda vlády je povinen kontrasignovat prezidentova rozhodnutí, za stejně extrémní a potenciálně nebezpečnou jako její protipól, totiž názor, že prezident je povinen ratifikovat mezinárodní smlouvy či jmenovat soudce podle doporučení vlády bez ohledu na to, zda s těmito doporučeními souhlasí nebo ne. Tak, jako je chybné pojetí prezidenta jako notáře, kladeče věnců či robota na jedné straně, stejně je chybné chtít totéž po předsedovi vlády na straně druhé.

Závěr

Koudelkova kniha je po velmi dlouhé době první a doufám nikoli poslední svého druhu. I přes všechny možné výhrady by neměla chybět v žádné příručce právníků knihovničce. Bylo by dobře, kdyby ji četli a používali nejen právní specialisté, ale i armády politiků, politologů, komentátorů a řadových žurnalistů vždy před tím, než začnou vykládat o tom, co prezident musí, smí či nesmí. ■